

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

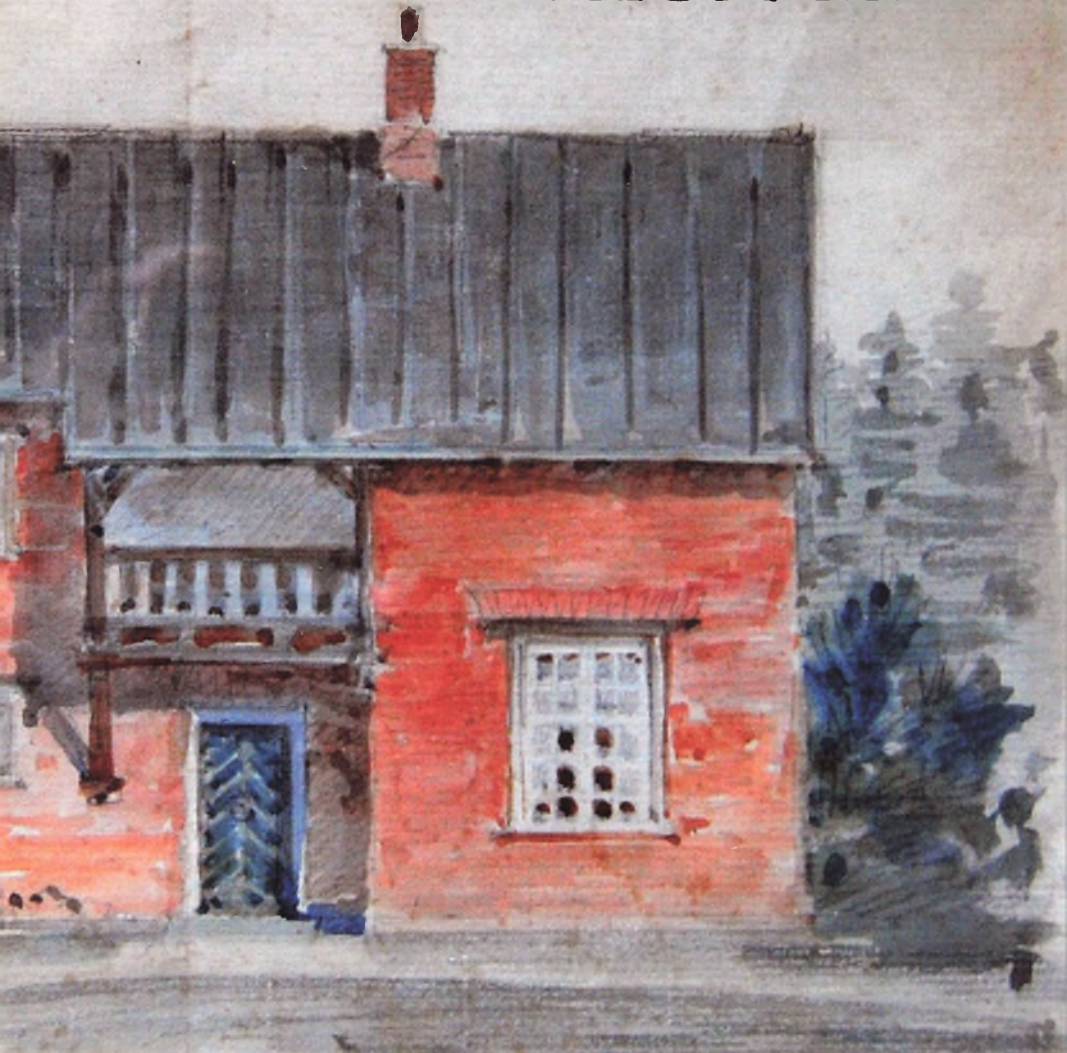
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FORENING & MUSEUM

Nr. 1 2010

Marts 1902
A. Clemmensen

DE STORE HAVER - EN SAGA BLOT?

I 1936 hentede direktøren for Kronborg Magarinefabrik A/S, N.A. Sørensen, tidens førende arkitekt, Arne Jacobsen til Helsingør for at lade ham tegne sig et helt nyt hus i funktionalismens enkle stil på sin nyerhvervede grund i Højstrup. Det var en stor grund på Nordre Strandvej 53, der skulle give plads til det nye gulstenshus med vinduesskoder og lavt tag uden udhæng. Frit og uhindret kom huset til at ligge på den store græsplæne, hvis sparsomme beplantning af enkle træer og småbusketter var en del af arkitekturen. Den store grund med uhindret udsigt over det blinkende sund var ikke noget problem dengang, hvor ejendomsskat og grundskyld var rimelige størrelser. Når man kører forbi huset i dag, bemærker man at den store græsplæne er blevet delt op i to, og gravemaskinerne er i fuld gang med fundamentet til et nyt hus, der skal ligge klos op ad Arne Jacobsens bygningsværk, som dermed totalt mister sin karakter. Endnu engang er en stor, smuk have udstykket. Den stedse stigende grundskyld har krævet endnu et offer. Arne Jacobsens bygningsværk blev søgt fredet i 2001, men Bygningssynet fandt, at den »bortset fra sin fine, åbne beliggenhed, ikke på afgørende vis markerer sig blandt arkitektens byggerier fra 1930'erne«. Uagtet denne afgørelse, havde bygningen stor lokal kulturhistorisk værdi, ikke mindst i kraft af netop sin, af arkitekten bestemte, åbne beliggenhed. Et vigtigt element i det kulturmiljø, alt for få har forståelse for.

Siden den første lov om bygningsfredning blev vedtaget i 1918, er godt 9.000 bygninger af stor arkitektonisk og kulturhistorisk værdi blevet sikret for eftertiden, men man har beklageligt nok ikke køret sig synderligt om det kulturmiljø, bygningen var en uløselig del af. Først i 1979 gav bygningsfredningsloven ved sin §3 stk. 2 mulighed for en fredning af bygningernes omgivelser, og siden er omkring 70 haver i Danmark, primært i offentlig eje, blevet fredet. Et ganske beskedent antal!

At frede en have er naturligvis ikke så ligetil endda, da haven i sagens natur er en noget mere flygtig størrelse end huset, men det er alligevel bekymrende, at omgivelserne ikke vurderes på lige fod med huset i en fredningssag. I snart 100 år har man prisværdigt fredet masser af fine, gamle købstadshuse, men ladet hånt om de brolagte gader og gårdmiljøer, der sammen med huset udgjorde det bevaringsværdige kulturmiljø. Og stadig tillader bygningsmyndighederne konstante udstykninger af by- og sommervillaernes store, smukke gamle haver i småbidder af 5-700 kvm. uden skelen til det kulturmiljø, der har givet stedet sin store herlighedsværdi.

Snorksover vi på museerne? Hvad har det hedengangne kulturmiljøråd gjort i sagen? Men frem for alt, hvad gør vi her og nu, inden hele syd- og nordkysten er blevet omdannet til verdens længste rækkehus og alle vore smukke gamle haver er væk!

LBM

Forsidebilledet

Udsnit af arkitekt Andreas Clemmensens skitse til sommervillaen »Krathus« på Trouvillvej 2 i Horneby Sands Plantage, opført for professor Frantz Howitz og hans hustru Helene i 1902. Få hele historien i artiklen side 8.

FORENING & MUSEUM

Lars Bjørn Madsen (ansvh.)
Lone Hvass
Kenno Pedersen

Tryk: NoFo Print, Helsingør
Lay-out: ©Lars Bjørn Madsen 2010

Forening & Museum

er et medlemsblad for Helsingør Museumsforening og udkommer med 4 numre om året i marts, juni, september og december.

Stof til bladet indsendes til (lbm64@helsingor.dk) eller pr. brev til Helsingør Bymuseum, Hestemøllestræde 1, 3000 Helsingør, tlf: 4928 1800.

Nye medlemmer

kan indmelde sig ved henvendelse til administrationen på Helsingør Bymuseum (Mai Larsen-Jensen)

Kvinder, knapper og udsigter

af Toni Mygdal-Meyer

Hvorfor er kvinders knapper anbragt til venstre når mænds er det til højre? Bud-dene er mange – og ingen ved med hun-drede procents sikkerhed hvorfor.

Når man betragter fotografiet af Ma-rilyn Monroe, bliver det pludse-lig indlysende, hvor erotiske de små dimser kan være. Hun er da noget af det dejligste – og hendes skjortebluse, som er knappet på kvindemanér, med åb-ning mod venstre, frister!

Tanken om at knapperne havde været ud-skiftet med en lynlås er ubærlig, især hvis man hører til den del af befolkningen, som ynder et hurtigt tit til herlighederne på fru-ens forside – hvis det skulle være!

Om det er derfor, damer placeres til højre for bordherren vides ikke, men tanken er ikke helt ueffen.

Man skulle ikke tro, at noget så alminde-ligt som knapper og deres placering kunne være kilde til næsten universel undren.

Men faktisk er det sådan, at ingen har no-get konkret bud på, hvorfor knapper pla-ceres til venstre på kvinders tøj og til høj-re på mænds. Det eneste, der er sikkert er at kvinderne først for alvor begyndte at bruge de små dimser omkring midten af det 19. århundrede. Før den tid blev tøj-let holdt oppe og sammen med bånd, nåle, bændler og hæfter.

Selvfølgelig har mange forsøgt at finde en forklaring på, hvorfor vi gør sådan. I sin bog »Krop og klær. Klædedragtens histo-rie« fra 1953 skriver forfatteren R. Broby-Johansen bl. a.:

Et træk i dragtens kønsdifferentiering, som har holdt sig til nutiden, er overførs-

Marilyn Monroe fotograferet i Griffith Park, Los Angeles af Life Magazine fotografen Ed Clark, august 1950. Både bluse og nederdel knappes mod venstre.

len af kirkens fordeling af kønnene – med mændene til højre og kvinderne til venstre ved gudstjenesten – til knapperne, der hos mænd altid anbringes på dragtens højre side, hos kvinder på venstre.

Men den forklaring virker ærlig talt no-get tynd. Især når vi ved, at kun meget få kvinder brugte knapper før midten af det 19. århundrede.

Der var da heller ikke en entydig køns-differentiering, hvad angår knapperne, før langt senere. Ældre billeder afslører så-ledes, at mænd af og til har knappet de-res jakke til »kvindesiden«, og det er der en god forklaring på. Højre- og venstre-

D'herrer herover er alle iklædt dobbeltradede jakker/frakker. Til venstre ses skibsklarerer N.P. Kirck, der på ægte mandevise stikker sin højre hånd ind under jakken, der er knappet til samme formål. Det kan den statelige herre på daguerreotypen i midten ikke gøre, for han har jakken knappet til »kvindeside«. Det samme har den værdige, piberygende strandingskommissionær på maleriet (Martinus Rørbye 1847) til højre gjort; i hvert fald den dag, for hans gode, tykke frakke skulle gerne holde i mange, mange år.

knappingen var nemlig betinget af en helt klar, praktisk grund. Tøj var dyrt og ikke bare noget man smed væk for at købe nyt. Tøjet slides ikke mindst ved den konstante knappen i og op, hvorfor man for at mindske slitagen på knaphullerne, sikrede at man kunne knappe til begge sider. Dermed opstod de dobbeltradede jakker og frakker. I militæret var det tidligere ganske normalt, at man af slige sparehensyn knappede til højre i eksempelvis lige måneder og til venstre i ulige.

Fordi knapper var noget mænd brugte, virker det ved første øjekast måske overraskende at se knapper på enkedronning Juliane Maries kjoleliv på maleriet (vist i udsnit t.h.) fra slutningen af det 18. århundrede. Men ved nærmere eftertanke er knapperne nok ikke så tilfældig anbragt. Juliane Marie (1729-1796) var en benhård dame, som virkelig havde magt over tingene i en kort periode af vort lands histo-

rie. Hendes brug af knapper skal givet opfattes som symbol på hendes position i en mandsdomineret verden. (Efter Struensees fald i 1772 var minister Ove Høegh-Guldberg og Juliane Marie, på grund af kong Christian d. 7.'s sindssyge, de reelle herskere i landet.)

Den lille forskel er også forsøgt forklaret med våben og ammende børn i middelalderen, og det måske ikke helt ligegyldige faktum, at ca. 90 pct. af alle mennesker var og er højrehåndede. Dengang gik mænd jo med håndvåben, som man skjulte under sin vams eller brynje. Med højre hånd måtte kniven naturligvis anbringes på venstre side af brystet. Altså åbnede man sit tøj fra højre side. Rimeligt nok. Ligeså rimeligt er det at antage, at knap-

Fotografiet i.h.: Moderne kopi af middelalderkjole som er snoret sammen foran.

pens placering på damer kan have noget at gøre med måden, slå-om-bluser og kjoler arrangeres i både nutid og fortid – altså simpelthen mode!

Blandt de mere hårdnakkede påstande figurerer den højrehåndede middelalderkvindes valg af den modsatte side for at minimere besværet med at åbne tøjet under amning, og dermed blotte brysterne så lidt som muligt.

Da kvinder endnu ikke brugte knapper og derfor heller ikke havde bluser som vi kender dem, kunne en overdel måske minde om Johanne Louise Heiberg's – hvis påklædningen da ikke var en kjortel/kjole som den viste med snøreåbning på midten. Altså er ovennævnte forklaring sandsynligvis noget vrøvl.

Et logisk bud må være, at der selvfølgelig blev lukket op for begge haner. Når der skulle skiftes tank, vendte ammen ungen om med hovedet i den modsatte retning. Altså kan amning ikke være årsagen. Men hvorfor så?

Tjaeh. Der cirkulerer også påstande om,

at forskellen stammer fra riddertiden, hvor mænd selv tog tøjet på og kvinder havde påklædersker. Og da 90 pct. af os som sagt er højrehåndede skulle dette være årsagen til at en dragt blev lukket/snoret mod påklæderskens venstre – jævnfør fotografiet af Johanne Louise Heiberg. Når påklædersken stod foran fru, ville hun som højrehåndet »naturligvis« indlede med at lukke den venstre side.

De, der forsøger at modbevise denne påstand, mener at kun få kvinder havde råd til en påklæderske, hvilket er ganske rigt

Johanne Louise Heibergs (1812-1890) kjoleoverdel er lukket på helt normal kvindelig slå-om-måner med åbning mod venstre side af kroppen – måske omkring 1850-55, hvilket er samtidig med knappens tilsynkomst på kvindetøj. Billedet til højre viser den viktorianske slå-om-stil - slæet til venstre side.

Denne fine dame figurerer i et katalog fra Daells Varehus 1912. Den enkeltradede jakke er knappet som den nu skal hos kvinden.

tigt. Ejheller havde alle datidens kvinder råd til tøj med knapper, som dengang var et ret kostbart tilbehør. Derfor var knapper og påklæderske helt naturligt forbundne.

Men da det altid har været de få som påvirker moden, er teorien måske ikke helt tosset – men bevises kan det nok ikke. Fra slutningen af det 18. århundrede blev mode og syning noget kvinder tog sig af.

Men alligevel varede det generationer før knapperne blev almindelige på kvindetøj. Ser man på moden i de første årtier af det 19. århundrede virker det temmelig indlysende, hvorfor knapperne mangler – der var ikke brug for dem!

En af de virkelig syrede forklaringer på

Masser af stil og dertil umådelig hjælpeløshed i 1898. Læg mærke til at kjolens overdel er lukket mod venstre.

hvorfor knapperne blev arrangeret modsat mændenes er såkaldt »praktiske årsager«; nemlig at man så kunne kende forskel på de to køns tøj, hvilket er noget eklatant vrøv! I det 19. århundrede var der absolut ingen tvivl om, hvem der havde hvilken type tøj på.

Da moden udartede mod århundredets slutning, forklares dette flere steder med, at jo mere demonstrativt upraktisk og hjælpeløs afstandtagen til det stærke køn en velhavende mands kvinde kunne føre sig frem, jo mere signalerede man velstand. Her hjalp det sikkert også at markere forskellen på knappernes placering.

Under krigen knappede soldaterne stadig deres uniformer skiftevis til venstre og højre for at mindske slitage, mens kvinderne konsekvent knappede mod venstre, som det ses af denne tegning fra 1942.

Kvinden var jo kønnets bærer og manden hendes hoved!

Hvorom alting er; mænds placering af knapperne er en ældgammel tradition som fra omkring midten af det 19. århundrede blev fulgt op af kvindernes nye knappetradition, som stadig er i overensstemmelse med slå-om-kjolers brystudskæringer mv. Og længere kommer vi nok ikke.

Teater- og beklædningshistorikeren Viben Bech fra Kunstindustrimuseet i København mener nemlig, at der ikke er noget entydig forklaring på hvorfor vi placerer knapperne forskelligt.

Et faktum er, at knapningen i dag udlukkende markerer klædedragtens kønsdifferentiering. Det kan bordherrerne så glæde sig over!

APPELSINER FRA HORNBAEK TIL KØBENHAVN

En bidende kold vinterdag den 17. februar 1853 kl. 10 formiddag kunne Hornbæk Kro's ejer, Mogens Pedersen, byde sine gæster på en særlig oplevelse. En uge tidligere var skonnerten »St. Thomas«, ført af kaptajn H.P.P. Møller, nemlig forlist ved Hornbæk, og man havde fra vraget bjerget 600 kasser »Messina Frugt«, hvilket har været appelsiner fra Sicilien. Disse skulle hurtigst muligt sælges ved offentlig auktion på kroen, hvilket var blevet bekendtgjort i Helsingør Avis den 13. februar af handelshuset A. van Deurs og Co. Det fremgår ikke af avisen, hvem køberen af det store kvantum appelsiner blev, men den 23. februar kunne man i avisen læse følgende:

»I Mandags fremviste Kjøbenhavns vinterklædte Gader det Særsyn, at ved Siden af de med Snee belæssede Vogne, holdt andre aabne Vogne med Appelsiner, der udraabtes og solgtes til den fabelagtig billig Priis af indtil 8 Stkr. for 2 Rbskilling. Det var havarerede Varer fra den Messinafarer, der er strandet her i Nærheden af Helsingør.«

Skibsvraget og inventar fra dette blev iøvrigt solgt to dage efter ved en lignende offentlig auktion, så der har været tale om et alvorligt havari.

LBM

KRATHUS

en sommervilla i Hornbæk

ved Lone Kuhlmann, Hornbækegnen, Historisk forening og Arkiv

Tilbage i 1902, dengang rejsende til Hornbæk kom med hestevogn eller båd, blev en af de store sommervillaer opført på Trouvillevej 2 i Hornbæk. Den skulle blive rammen om sommerferierne for flere generationer af familien Howitz. »Krathus« hedder villaen, der er tegnet og opført af den kendte arkitekt Andreas Clemmensen for professor Frantz Johs. Aug. Carl Howitz og hans hustru Helene.

Historien om dette hus og glæden, det har givet familien, har vi fået fortalt af Peter Howitz, der også til Hornbækegnens Arkiv har skænket familiefotos, en akvarel og malerier fra familien.

Peter Howitz er søn af Frantz Jun. og Elisabeth Howitz og barnebarn af Frantz og Helene Howitz, der oprindelig fik huset bygget. Frantz og Helene Howitz havde to børn, Frantz (f.1900) og Lili (f.1903) samt en adoptiv søn, Carl.

Tilknytningen til Hornbæk

Frantz og Helene Howitz boede dengang på Frederiksberg og ferierede forskellige steder. At det lige blev i Hornbæk, at de valgte at bygge deres helt egen sommervilla, skyldes nok en kombination af flere omstændigheder, så som at de allerede kom en del i Hornbæk, og at Staten udstykkede sommerhusgrunde i Horneby Sands plantage mellem 1. og 3. Tangvej.

Familien blev indkvarteret, før byggeri-

et af Krathus, hos bekendte der havde lejet sig ind hos nogle af de lokale i den gamle del af Hornbæk.

Krathus

Krathus er et hus, der er helt forskelligt fra andre af Clemmensens mange huse i Horneby Sand. En stor, 278 m² bolig, høj, prægtig og med en type rødsten, der adskiller ved at være i varierede, lyse røde farver. Lig de fleste andre udstykninger i Horneby Sand var grunden oprindelig meget stor, og den sydlige del er senere stykket fra. Der var oprindelig bygget en garage til, som en af de senere ejere har revet ned.

Området Horneby Sand med Trouvillevej var tilbage i 1902 meget åbent. Plantagen

Tegneren og maleren Louis Moe, som var en ven af familien, indfangede Hornbæk mole i stormvejr i et oliemaleri tilbage i 1884 eller 1885. På molen ser man to unge kvinder, bagerst er det Helene Howitz, der på det tidspunkt stadig hed Jacobson. Den anden, forrest, er hendes søster Elna Jacobson.

var nyplantet, og klitterne langs den dengang meget brede strand var ikke eksisterende, hvilket gjorde, at man kunne se havet langvejs fra.

De ganske få huse, der på det tidspunkt var bygget i området, generede ikke udsigten. I nærheden af Trouvillevej lå der i 1902 kun ét hus, så Krathus blev bygget på en grund med den skønneste udsigt over sundet uden nogen nære naboer.

Familien plantede en del på grunden, bl.a. nåletræer. Fotos viser området som meget frodigt og tilgroet som årene er gået.

Rundt om huset har der været det lave, flettede dyrehegn, der er karakteristisk for området.

Andreas Clemmensens evner som kunstner giver sig ikke mindst udtryk i den herover gengivne akvarel af Krathus fra 1902.

Til højre er gården med udhus og vandpumpe fotograferet i 1916.

Peter Howitz fortæller:

I gården var en velfungerende vandpumpe, som dels fungerede som vandsupplement til vanding af buske i den tørre sommertid, dels blev brugt til børnevask i en stor zinkbalje, når der blev behov for det. Gården

Herover: Krathus 1904 med nyplantede nåletræer og det lave flettede dyrehegn, der er karakteristisk for området. Højre spalte: Interiørbilleder fra Krathus 1916. Herunder: Helene Howitz på altanen 1916.

var afgrænset af stakit og træskure til brænde og anden opbevaring. To af skurene indeholdt hver sit lokum med en stor og meget støjende vandbeholder, som aktiveredes

af en stor jernkugle, som man trak ned i. Efter 20-30 sekunder smuttede kuglen op, og vandet styrtede ned i kummen under meget stor larm. Det var ikke rart at blive "fanget" derinde, når det skete. - Dørene kunne nemlig lukkes med krog udefra!!

Der var installeret toilet inden døre, men bedstefar var ikke meget for at have den slags nymodens tingester inde i huset. Vi havde kakkellovne i mange af husets loka-

Oldemor; Helene Howitz' mor, Louise Jacobson ved rosenbedet på sydsiden af Krathus i 1916. Lige til højre i billedet stod en meget stor og tørstig rhododendronbusk, som derfor blev vandet med store mængder vand fra gårdpumpen. Herunder er familien på besøg i haven ved Dammevang ved Hornbæk Sø i 1912.

ler, men de blev sjældent brugt i vores ferier. Huset var ikke isoleret, og der lugtede altid (dejligt) halvmuggent, når vi ankom i juni måned. Den lugt hørte også sommeren til. Når vi ankom, med tog eller folkevognsrugbrød, havde huset ikke været beboet i 8-10 måneder, og der blev luftet godt ud de første dage. Et sted vi ikke havde luftet ud var i trækassen med drejetelefonen. Engang kunne telefonen ikke fungere længere, og da der blev åbnet for kassen, blev det klart hvorfor: der groede svampe og masser af mug mellem elektronikken. Herefter fik vi en mere moderne telefon, men vi savnede længe den gamle telefons charme med håndsving og telefonrøret, som hang i sin gaffel.

Min gudmor Lili var katolik og havde ofte katolske gejstlige gæster fra bl.a. Belgien på besøg i det frisisandede Danmark. De kunne slappe af i det dejlige Hornbæk, som de elskede.

Far og gudmor delte sommerferierne således, at far, som jo havde skolesøgende børn, havde huset i skoleferierne, mens gudmor, der var ugift, tog derop f.eks. i påsken og i sensommeren. Denne fordelingsnøgle passede begge parter. Det skal også anføres, at far ikke havde bil i modsætning til gudmor.

Som årene gik og udgifter til ejendoms-skatte og vedligeholdelse steg og steg, blev der solgt flere parceller fra vores dejlige og store grund, og naboerne kom tættere og tættere på os. Nu kunne vi høre, når naboen spillede bordtennis, og det kan være en irriterende lyd at høre på i timevis.

Før var den eneste lyd af spil lyden af ketsjere mod bolde fra tennisbanen nede ved Hotel Trouville.

Somme i Hornbæk

Peter Howitz fortæller videre: Jeg tilbragte mange dejlige somme med familien fra mine første leveår (f.1938) og de næste ca. 30 år. Vi var kun i Hornbæk i sommerferien. Vi tog af sted i sidste uge af juni med tog eller folkevognsrugbrød med alt udstyr bortset fra dyner.

Carl, Helene og Frantz Howitz med oldemor, Louise Jacobson i midten, Krathus 1916. Herunder: Det var godt, gedigent håndværk. Clemmensen stod for: Fotografi 1921.

Vi børn, jeg, min bror Frantz og søster Betina, blev placeret i bilen til sidst oven på læsset med sommerferieudstyr, mor satte sig ind ved siden af chaufføren og så af sted. Far ankom med tog senere samme dag, da han fortsat arbejdede til juli, hvor han så havde fri hele måneden.

Det var seks syv uger, hvor alt kun var glæde. Vi skyndte os altid, når vi kom derop, ned til stranden for at tage den i besiddelse. Hvert år havde vi en øvelse med rebstige, hvor vi skulle klatre op og ned til altanen på første sal. Det var ikke spor rart, for der var sørme højt, men hvis der var ildebrand, syntes far vi skulle vænne os til, at vi godt turde bruge rebstigen.

Vi boede i Hornbæk til en uge ind i august, men far skulle igen på arbejde i august, så de to uger i juni og august tog far på arbejde tidligt hver morgen og kom så hjem ved 16-17-tiden om aftenen til en frisk dukkert, aftensmad og tidligt i seng. Transporten foregik med tog, først til Helsingør og herfra videre. Dét tog sin tid.

Mor havde et noget ambivalent forhold til sommerferierne, for som hun sagde: ”Jeg har dobbelt så meget at lave her om sommeren som hjemme på Frederiksberg, hvor jeg dog har fred noget af tiden”. Vi børn elskede at blive passet hele dagen med talrige måltider: morgenmad, frokost, eftermiddags te, boller og ristet brød og endelig aftensmaden!

Huset var dejligt stort med to store stu-

er og gæsteværelse og køkkenet i stueetagen, to store og to små værelser på 1. sal plus et lille toilet med vask og endelig et stort tørreloft.

Der var ikke de store problemer med at finde et sted at være/lege, selv når det regnede.

Vi havde altid haft hund, og den var med på landet hvert år. Når den blev lukket ud på den store grund, blev den ustyrlig af glæde og fræsede rundt om huset, mens den gøede højt af bare lykke

For enden af Skovvej på Friisvej lå den skønneste og mest velduftende bager, og på hjørnet af Friisvej og Strandvejen fandtes i mange år en filial af den dejlige og velduftende ”Brostræde Is”, hvor de fleste af vore lommepege blev omvekslet med den dejlige is i friskbagte vafler.

En dejlig købmandshandel var Leedgaards butik på Strandvejen, hvor man også kunne

komme efter lukketid, når vi bankede på i gården. Der kunne komme gæster, eller en vigtig bageingrediens manglede. Familien Leedgaard boede jo i baghuset.

På hjørnet af Friisvej og Øresundsvej eksisterede i mange år et helt vidunderligt konfektuksalg: Halli Chokolader.

To fantastisk søde og buttede damer fremstillede de skønneste chokolader, og når der var åbent, stod folk i en lang kø langs fortovet for at sikre sig de lækre fristende chokolader. Rigtig god chokolade var fra Halli.

Nogle gange i løbet af sommerferien syntes far, at mor skulle slippe for at lave middagsmad, og vi tog så alle fem ned til Hornbækhus, hvor vi blev betjent på det fyrsteligste af hr. Johnsen i egen person. Jeg troede først, at han var en af tjenerne, klædt som han var i hvidt med langt forklæde, der gik ned til gulvet. Hvor var han rar, og så mod os, af og til noget urolige børn. Her fik vi forret, hovedret og dessert. Vi børn følte os meget privilegerede. Sikke middage på Hornbækhus.

Prior-familien boede henne på hjørnet af Skovvej [18] og Trouvillevej i huset "Myretuen" og havde en dejlig have. Der var vi nogle gange på visit.

Vi gik til svømning hos Ulla Birk nede ved havnen og fik alle tre lært at svømme. Vi holdt meget til nede ved havnen med fiskerbådene, hvor der også lugtede så dej-

ligt af tjære. Jeg havde soveværelse mod nord og kunne tidligt om morgenen høre, når fiskerbådene stod ud af havnen. Den dejlige tuk-tuk lyd gik fint igennem til mit soveværelse, og jeg mindes stadig den lyd med glæde.

Krabbefiskeri med sneglemadding hører vel til ethvert barns sommerferieoplevelser, når man ferierer ved havet, og de år hvor vi havde kat, fangede vi små usle fisk nede ved Hornbæk sø med bambusstang, snor og en lille krog.

De blev kogt (det lugtede ikke godt) og givet til mis, som nød lækkerierne.

Vi var af og til på gå eller cykelture i omegnen, men som jeg mindes, var vi ved stranden det meste af tiden. Far var meget glad for lange cykelture, mens vi børn måske var knapt så begejstrede.

Som så mange andre danske børn mærkede vi ikke så meget til krigen. Vi var i Krathus i nogle af krigsårene, men oplevede blot, at der var afspærringer nede ved Hotel Trouville. Dem gik vi blot udenom og ned til stranden.

Mine minder fra Hornbæk er kun fyldt med glæde og taknemmelighed over at have haft så privilegerede somre. Lige så stor fryden var over at skulle på sommerferie op til det dejlige Hornbæk, lige så stor var sorgen over at skulle forlade stedet efter ferien for først at skulle gense det et helt år ud i fremtiden.

BYENS ÆLDSTE FEJRER SIT GULDBRYLLUP

af Lars Bjørn Madsen

stræde sammen med sin iflg. folketællingen 9 år yngre hustru, Ane Kirstine, med hvem han just havde fejret sit guldbryllup, og det var netop denne store fest, der havde givet anledning til omtalen.

Husværten, Andreas Peter Hey (1810-1864) var en af byens indflydelsesrige skibsklarerere, hvis store overpudsede bindingsværkshjørneejendom strakte sig op til den Lorenzenske skomager-slægts fornemme bindingsværksgård i det dengang smalle Bramstræde (billedet). Her drev han skibsklarering og -proviering, butik og skipperstue. I ejendommen havde det hollandske skipperhus »De zeven Provinciën« tidligere haft domicil, og traditionen tro søgte de hollandske skippere stadig hans forretning. I ejendommen, der også omfattede flere baghuse med lejligheder, boede 24 personer, hvilket ikke var usædvanligt dengang, da bl.a. Heys tjenestefolk og øvrige ansatte boede hos arbejdsgiveren, som det var skik og brug.

Bramstræde var betragtet som et uhumskt sted dengang, og den åbne rendesten midt i strædet kunne på varme sommerdage lugte fælt, ikke mindst til stor gene for familien Hey, hvis fine opholdsstuer vendte ud mod strædet. Nu var det imidlertid februar, og Kong Vinter havde netop, med en måneds forsinkelse, lagt sin iskolde hånd over sundet og sundtoldsbyen og lagt rendens uhumskheder i dybfryseren. Tilmeldt var strædet i 1850 blevet forsynet med nye stenkister og rendebrædder, så man undgik at vognene væltede i renden, hvad de jævnlig gjorde tidligere.

Her hos Hey fejrede Lauritz Larsen og Ane Kirstine deres guldbryllup med et festmåltid generøst arrangeret af husværten. Så lad os læse, hvad Helsingør Avis havde at berette om festlighederne for guldrudeparret.

I Helsingør Avis bragte forsiden mandag den 7. februar 1853 en fyldig omtale af en af byens ældste borgere. Avisens forside beskæftigede sig normalt ikke med lokalt stof, så det må have været en historie af betydning, der her skulle bibringes læserne. Den tidligere urmagermester og takserborger, Lauritz Larsen, var da også med sine 82 år at betragte som en mand af usædvanlig høj alder - i hvert fald dengang! Han boede til leje hos købmand Andreas Hey i hjørneejendommen Strandgade 65/Bram-

I Loverdags fejrede her en af Byens ældste Borgere, Uhrmager Larsen og Kone, deres Guldbryllupsfest, omringet af deres Børn og Børnebørn. Begge Brudefolkene ere, ifjondt Manden er 82 Aar gl. og Konen 78, endnu raske og livlige og kunde derfor med saa megen større Glæde feire denne sjeldne Fest, der tillige blev forskjønned med flere smukke Devisjer paa Venners Kjærlighed og Medborgeres Agtelse. Om Formiddagen modtog de Gamle Lyfonfkninger i deres Hjem og deriblandt af 6 af Byens Borgere, der velvillig havde sat sig i Spidsen for det smukke Foretagende at forskaffe de Gamle et sorgfrit Udkomme i den høie Alderdom, hvorpaa Pastor Johansen ledsagede sin Lyfonfkning med en smuk Tale. Om Aftenen havde deres Bert, Kjøbmand Hey, arrangeret et smukt Festmaal, hvortil foruden Brudefolkene og deres nærmeste Familie endeel Venner af de Gamle vare indbudne. For Bordet afsang Børnebørnene en Sang til Bedsteforældrene, og selv Maaltidet aabnedes med en smuk verificeret Bordbon, ligesom der under selv Maaltidet blev afsunget flere Sange og udbragt endeel Skauler. Først Kl. 2 skiltes man ud. Dagen efter gif de Gamle med deres Børn og Børnebørn til Herrens Bord.

I 1883 planlagde kommunen at købe »de saakaldte Hey'ske Ejendomme« for at nedrive disse til fordel for en planlagt udvidelse Bramstræde. Da ejendommen, der bestod af 4 matrikler, imidlertid indeholdt en del mindre lejligheder i baghuset - sikkert også den lejlighed Lauritz Larsen i sin tid havde beboet - ventede man med at beslutte en total nedrivning, da lejeindtægterne i mellemtiden kunne bidrage til medfinansiering af gadeudvidelsen. At en nedrivning af hele ejendommen samtidig ville øge det ganske store behov, der på det tidspunkt var for boliger i byen, betød øjensynligt mindre for byrådet. Kommunen købte samme år ejendommen for

25.520 kr af Heys bo, men fik kun Amtets tilladelse til at nedrive den del af ejendommen, der hindrede den ønskede gadeudvidelse og således ikke baghuset. Nedrivningen påbegyndtes i 1885 og omfattede også Heys nabohus, bindingsværksbygningen man ser i forgrunden på fotografiet side 14. Den blev dog anset for så historisk interessant, at man ved nedrivningen kørte det fint udskårne bindingsværk hen i rådhusgården, hvorefter det lå på loftet i årevis, indtil det meste i 1898 blev afleveret til Nationalmuseet. I dag kan man se lidt af det i Bymuseets permanente udstilling (forøvrigt venligst udlånt af Nationalmuseet).

Uret på Marienlyst

Der var engang, da Marienlyst Slot var forsynet med et ur, sat op i en af midtpartiets rundbuer i 1870-80'erne til glæde for parkens mange sommergæster. I 1872 blev der også sat et termometer op. I 1905 besluttede byrådets udvalg for lystanlæg og plantninger, at uret skulle holdes gående hele året. Ur- og instrumentmager L. Rasmussen i Stengade 48 havde hidtil erholdt den fyrstelige sum af 8 kr. årlig for pasning af uret i sommerhalvåret, og man traf nu aftale med ham om en betaling af 12 kr. for pasning af uret hele året. Hvornår uret er fjernet vides ikke. Måske har man glemt at trække det op!

Et aktuelt motiv

Peter Tom-Petersen (1861-1926) er kendt af mange helsingoranere for sine fine raderinger med motiver fra byens gader og stræder i begyndelsen af 1900-årene, og ikke mindre kendte er hans mange tegninger i Ude og Hjemme og i Illustreret Tidende. Men Tom-Petersen var også en glimrende maler, hvilket ikke kun det herover viste maleri afslører, men også de ganske høje auktionspriser, hans værker opnår i dag.

Det udaterede maleri er ganske aktuelt, da det viser det område, der er ved at blive omdannet til en gigantisk parkeringsplads for Kronborg og Kulturværftet.

Arealet var oprindeligt en del af Kronborgs tidligere fæstningsområde og blev benyttet som eksercerplads for garnisonen. Ønsket om etableringen af et jernskibsværft betød, at kommunen i 1879 måtte forhandle med Kronborg Fæstning om afståelsen af en del af eksercerpladsen. Resultatet blev, at byen i 1884 erhvervede Statens Grønnehave-arealer med undtagelse af Kronborgskoven, der ses i baggrunden på maleriet. Kommunen udlejede derefter det fornødne areal til det allerede i 1882 etablerede skibsværft. Byen skulle til gengæld skaf-

fe militæret en anden eksercerplads, og det endte med at blive nogle arealer ved Teglstруп Hegn, hvor nu en del af golfbanen ligger. I 1935 blev der indgået en overenskomst mellem byen og Staten om, at Kronborgskoven skulle være tilgængelig for offentligheden, ligesom de åbne arealer længe havde været det.

Man aner i maleriets venstre side nogle børn, der munter sig ved den opstillede vippe på en af byens første offentlige legepladser. Den blev etableret her i 1908, hvor man vedtog at lave sandkasser, bænke, den viste vippe, der »ikke var til at dreje rundt, og således at vippebrættet kan tages ind om vinteren«, en karussel, stolper »med en stang imellem, der tillige danner rækværk«, og en mast med »4 tove med ring«, måske den man ser nærmest skoven.

Man ser også et skilt, og det påbyder, at »børns leg skal foregå på legepladsen«.

Et uvejr nærmer sig fra sydvest, men stadig lader skyerne solen kaste sit smukke lys over en del af Kronborgskoven. Bemærk grusvejen langs værftets plankeværk (nuv. Kronborgvej) med sine fine allétræer. Dem skal vi da ha' igen!